

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05.02.2013, sp. zn. 4 Tz 104/2012, ECLI:CZ:NS:2013:4.TZ.104.2012.1

Číslo: 41/2013

Právní věta: Pokud obviněnému, který k 1. 1. 2010 ještě nevykonal pravomocně uložený trest obecně prospěšných prací, byla po nabytí účinnosti trestního zákoníku podle jeho ustanovení § 65 odst. 3 písm. a) prodloužena soudem doba pro výkon uloženého trestu obecně prospěšných prací o šest měsíců se současným stanovením dohledu, tak za situace, že obviněný zavedl důvod k přeměně nevykonané části trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, je nutné použít poměr vyplývající z ustanovení § 45a odst. 4 tr. zák., tzn. že každé jen i započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody.* *) Poznámka redakce: srov. rozhodnutí pod č. 5/2011 Sb. rozh. tr. vztahující se k situaci, že nedojde k prodloužení doby pro výkon uloženého trestu obecně prospěšných prací

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 05.02.2013

Spisová značka: 4 Tz 104/2012

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Časová působnost, Obecně prospěšné práce

Předpisy: § 2 odst. 1 tr. zákoníku
§ 65 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 1. 2012, sp. zn. 4 To 32/2012, a v řízení předcházejícím byl porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a v ustanovení § 2 odst. 1, § 65 odst. 2 a § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v tehdy účinném znění v neprospěch obviněného L. K., napadené usnesení, jakož i usnesení Okresního soudu ve Vyškově ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 1 T 88/2008, zrušil a Okresnímu soudu ve Vyškově přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Ministr spravedlnosti podal podle § 266 odst. 1 tr. ř. ve prospěch obviněného L. K. stížnost pro porušení zákona proti usnesení Okresního soudu ve Vyškově ze dne 18. 10. 2011 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. 4 To 32/2012.

V tomto mimořádném opravném prostředku poukázal na to, že obviněný byl trestním příkazem Okresního soudu ve Vyškově ze dne 10. 11. 2008 sp. zn. 1 T 88/2008, který nabyl právní moci dne 9. 12. 2008, uznán vinným trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák. (zák. č. 140/1961 Sb.), jehož se dopustil v období od října 2006 do 16. 9. 2008, kdy neplatil ani jinak nepřispíval na výživu svého nezletilého syna J. K. Za to byl odsouzen k trestu obecně prospěšných prací ve výměře 300 hodin.

Obviněnému byl výkon uloženého trestu nařízen usnesením Okresního soudu ve Znojmě ze dne 25. 6. 2009 sp. zn. Nt 1305/2009. V zákonné jednoroční lhůtě však obviněný tento trest ani zčásti nevykonal. Usnesením Okresního soudu ve Vyškově ze dne 25. 11. 2010 sp. zn. 1 T 88/2008 bylo následně rozhodnuto podle § 65 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.), že se obviněnému prodlužuje doba pro výkon trestu obecně prospěšných prací a současně se nad ním na tuto dobu stanovuje dohled. Doba prodloužení výkonu trestu o šest měsíců pak vyplynula z dalšího usnesení téhož soudu ze dne 7. 3. 2011 sp. zn. 1 T 88/2008, jímž byl obviněnému nově nařízen výkon uloženého trestu obecně prospěšných prací.

Ve veřejném zasedání konaném dne 18. 10. 2011 bylo usnesením Okresního soudu ve Vyškově sp. zn. 1 T 88/2008 rozhodnuto, že se podle § 65 odst. 2 tr. zákoníku obviněnému nevykonaný zbytek trestu obecně prospěšných prací ve výměře 231,5 hodiny přeměňuje na trest odnětí svobody ve výměře 232 dnů a k výkonu tohoto trestu se podle § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku zařazuje do věznice s dozorem. Z odůvodnění tohoto rozhodnutí v podstatě vyplývá, že obviněný bez vážného důvodu ani v prodloužené době nevykonal celý trest obecně prospěšných prací a taktéž se nechoval řádným způsobem, když se ve sledovaném období dopustil majetkové trestné činnosti, za níž byl pravomocně odsouzen, a byl též stíhán za přečin zanedbání povinné výživy, přičemž svůj soudní postih odvrátil pouze tím, že u hlavního líčení dlužnou částku zaplatil.

Pokud jde o vlastní přepočítání nevykonaného trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, okresní soud uvádí, že vzhledem k prodloužení doby výkonu uloženého trestu obecně prospěšných prací obviněnému podle ustanovení § 65 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, což předchází zákonná úprava neumožňovala, bylo i na další rozhodování ve věci obviněného nutné aplikovat znění trestního zákoníku, a nikoli trestního zákona. Proto na přepočítání mezi jednotlivými druhy trestů bylo použito ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku, podle něhož se i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací počítá za jeden den odnětí svobody. K zařazení obviněného do příslušného typu věznice bylo pak užito ustanovení § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku.

Proti tomuto usnesení okresního soudu podal obviněný stížnost, kterou Krajský soud v Brně v neveřejném zasedání usnesením ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. 4 To 32/2012 podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl. Z odůvodnění jeho rozhodnutí vyplývá, že pokud se okresní soud při přeměně nevykonaného trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody řídil podle příslušných ustanovení trestního zákoníku, pokládá takový postup za správný.

Ministr spravedlnosti však s takovýmto výkladem zákona a užitým postupem soudů nesouhlasí. Podle jeho názoru bylo chybně vyloženo a aplikováno ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 40/2009 Sb. o časové působnosti nového trestního zákoníku. Nebylo zohledněno hledisko užití tohoto zákona, který je pro obviněného příznivější, přičemž poukázal na znění § 2 odst. 1 tr. zákoníku, ale i na další jeho ustanovení, jakož i na ustanovení předchozího trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.), konkrétně § 65 odst. 2 písm. b) a § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku; § 45a odst. 4 a § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák.

Dále stěžovatel zdůraznil, že přepočítání nevykonané části trestu obecně prospěšných prací je třeba považovat za obsahovou složku trestnosti činu, neboť jde o zákonem určenou součást ukládaného trestu obecně prospěšných prací a proto se uplatní zásada o časové působnosti trestních zákonů. Porovnáním příslušných ustanovení trestního zákona a trestního zákoníku je zřejmé, že způsob pro

přepočtení nevykonaného trestu nebo jeho části na trest nepodmíněný není pro obviněného příznivější podle stávající právní normy – trestního zákoníku, ale podle zákona účinného v době, kdy mu byl příslušný trest uložen, tedy podle trestního zákona. Zatímco stávající právní norma stanoví pro přepočtení poměr 1 : 1, trestní zákon stanovil pro přepočtení poměr 2 : 1, tedy pro obviněného příznivější. Soud tedy měl namísto 232 dnů rozhodnout o nařízení výkonu trestu odnětí svobody ve výměře 116 dnů. Ve výpočtu výměry nařizovaného trestu tak pochybil soud prvního stupně a toto jeho pochybení nenapravit ani soud stížnostní. Proto obě zmíněná rozhodnutí soudů lze označit za nezákonná.

Ministr spravedlnosti proto v závěru navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadenými usneseními Okresního soudu ve Vyškově a Krajského soudu v Brně byl porušen zákon v neprospěch obviněného v ustanoveních § 2 odst. 1 a § 65 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. pak aby obě napadená usnesení, jakož i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tímto zrušením pozбудou svého podkladu, zrušil a podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu ve Vyškově, aby tuto věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud podle § 267 odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že zákon byl porušen.

Od 1. 1. 2010 je účinný nový trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb. ve znění novel), který v § 2 stanoví podmínky trestnosti činu a dobu jeho spáchání a to obdobně, jako to upravoval trestní zákon (zák. č. 140/1961 Sb.) účinný do 31. 12. 2009 ve svém ustanovení § 16. Podle odstavce 1 obou zmíněných zákonných ustanovení se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Podle pozdějšího jen tehdy, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Jelikož Okresní soud ve Vyškově rozhodoval o přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody za účinnosti nového zákona č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, bylo jeho povinností především zkoumat na základě ustanovení § 2 odst. 1 tr. zákoníku, zda je použití nového práva pro obviněného příznivější. Bylo jeho povinností posuzovat použití nového práva jako celku. Pozdější úprava, jejíž použití je výjimkou, nastupuje pouze tehdy, je-li to pro pachatele jednoznačně příznivější.

Výkon trestu obecně prospěšných prací byl v trestním zákoně účinném do 31. 12. 2009 upraven v ustanovení § 45a, v trestním zákoníku účinném od 1. 1. 2010 je pak upraven v ustanovení § 65.

Podle § 45a odst. 4 tr. zák., jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonával ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody.

Podle § 65 odst. 2 tr. zákoníku, ve znění účinném do 30. 11. 2011, jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

Trestností činu je nutno rozumět možnost, že pachatel je pro určitý trestný čin odsouzen, tj. po

zažalování činu bude pro tento trestný čin uznán vinným a uložen mu trest či jiná trestní sankce. Trestnost činu je tedy charakteristikou činu jako činu soudně trestného, jehož druh, povaha i sankce musí být popsána v trestním zákoně. Jsou to tedy všechny podmínky relevantní pro výrok o vině i trestu (srov. Šámal, Pavel a kol., Trestní zákoník I, Komentář, str. 39, 1. vydání 2009, C.H.Beck).

V případě přezkoumávaném Nejvyšším soudem je třeba si především uvědomit, že o vině a trestu ve vztahu k obviněnému L. K. bylo (trestním příkazem Okresního soudu ve Vyškově) rozhodnuto podle v té době platných a účinných ustanovení trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.). Byť výrok o případné přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody není součástí výroku o trestu odsuzujícího rozhodnutí, jako je tomu např. u trestu peněžitého, kdy soud musí spolu s peněžitým trestem zároveň stanovit i náhradní trest odnětí svobody, a to pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, přesto je třeba i pro případ přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody vycházet ze zákona, podle něhož bylo ve věci rozhodnuto o vině a trestu. Přepočítání (poměr) z hodin obecně prospěšných prací na dny odnětí svobody je zakotveno přímo v zákoně (ex lege), naproti tomu o náhradním trestu odnětí svobody v případě uložení peněžitého trestu musí rozhodnout soud bezprostředně v rámci výroku o trestu. Je tomu tak proto, aby obviněnému bylo zřejmé, jaká sankce mu hrozí pro případ, kdyby peněžitý trest ve stanovené lhůtě nezaplátil. Jak již bylo zmíněno, u trestu obecně prospěšných prací taková pohružka přeměny a současně i příslušný přepočítání v trest odnětí svobody vyplývá pro obviněného přímo ze zákona.

Jestliže tedy za účinnosti trestního zákona bylo v případě obviněného L. K. rozhodnuto o vině a trestu, tak nevykonaný trest obecně prospěšných prací bylo nutno přeměnit v nepodmíněný trest odnětí svobody podle ustanovení § 45a odst. 4 tr. zák. (zák. č. 140/1961 Sb.), kdy platilo, že každé, i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací, se počítají za jeden den odnětí svobody, a to i v době, kdy již byl v účinnosti nový trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.). Znamená to, že v konkrétním případě při správném použití trestního zákona měl být obviněnému přeměněn nevykonaný trest 231,5 hodiny obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody v trvání 116 dnů.

Nebylo tudíž opodstatněné postupovat podle ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.), v němž je takováto přeměna trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody s účinností od 1. 1. 2010 upravena. Podle citovaného ustanovení se každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací počítá za jeden den odnětí svobody. V konkrétním případě tak bylo též zhoršeno postavení obviněného, kterému bylo přeměněno nevykonaných 231,5 hodin trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody v trvání 232 dnů. Tato okolnost ale byla při posuzování zákonnosti postupu a napadeného rozhodnutí okresního soudu až sekundární, neboť byla až důsledkem předchozí nezákonnosti.

Jak již bylo shora uvedeno, přepočítání trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody je daný zákonem a je tak nedílnou součástí institutu trestnosti činu. Tudíž poměr, v jakém bude případně třeba přepočítat nevykonaný trest obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, je zákonem stanoven již v okamžiku, kdy obviněnému byl soudem pravomocně uložen trest obecně prospěšných prací. Případné pozdější rozhodování o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody již není posuzováním otázky trestnosti ohledně poměru, v jakém bude první z trestů přepočten v druhý, a proto bylo v konkrétním případě nutné při takovém rozhodování aplikovat trestní zákon (zák. č. 140/1961 Sb.), a nikoli trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.).

Zde je zároveň nutné zdůraznit, že na nezbytnosti takového postupu nemohla změnit nic ani skutečnost, že obviněnému byla v mezidobí po nabytí účinnosti trestního zákoníku podle jeho ustanovení § 65 odst. 3 písm. a) prodloužena doba pro výkon uloženého trestu obecně prospěšných prací o šest měsíců se současným stanovením dohledu, což předchozí trestní zákon neumožňoval.

Okresní soud ve Vyškově v tomto případě zcela důvodně postupoval podle zásady, že výkon trestu se provádí vždy podle zákona, který je v té době v účinnosti. Pokud tedy dospěl k závěru, že u obviněného jsou splněny zákonné podmínky pro prodloužení doby, v níž mu bude umožněno trest obecně prospěšných prací vykonat, správně aplikoval ustanovení nového trestního zákoníku, který takový postup umožňuje. Jestliže ale soud následně dospěl ke zjištění, že obviněný zákonné podmínky stanovené pro výkon trestu obecně prospěšných prací ani v prodloužené době nesplnil, musel při absenci jakýchkoli přechodných ustanovení v novém trestním zákoníku v daném směru postupovat podle výše zmíněných zásad a při přeměně nevykonané části trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody užít poměr vyplývající z ustanovení § 45a odst. 4 tr. zák.

Rovněž pokud k zařazení obviněného pro výkon trestu odnětí svobody do věznice s dozorem došlo podle ustanovení § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, jde o postup a rozhodnutí nesprávné, neboť použito mělo být ustanovení § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák.

Jestliže výše zmíněná pochybení nenapravit ani Krajský soud v Brně, který přezkoumával správnost rozhodnutí okresního soudu i předchozího řízení na podkladě stížnosti obviněného, kterou zamítl jako nedůvodnou, porušil i tento soud svým rozhodnutím a postupem zákon v neprospěch obviněného.

Proto Nejvyšší soud vzhledem ke všem výše uvedeným zjištěním a závěrům podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. 4 To 32/2012 a v řízení předcházejícím byl v neprospěch obviněného L. K. porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a v ustanovení § 2 odst. 1, § 65 odst. 2 a § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v tehdy účinném znění. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení krajského soudu, jakož i usnesení Okresního soudu ve Vyškově ze dne 18. 10. 2011 sp. zn. 1 T 88/2008 včetně všech dalších obsahově navazujících rozhodnutí, která touto změnou pozbyla svého podkladu, zrušil. Věc pak podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu ve Vyškově, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

To ale vzhledem ke skutečnosti, že se věc vrátila do stádia, kdy znovu existuje obviněným nevykonaná část trestu obecně prospěšných prací v délce 231,5 hodin, znamená, že na tuto část trestu obecně prospěšných prací bude třeba aplikovat Čl. IV odst. 2 rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. 1. 2013, jímž byly prominuty nevykonané tresty obecně prospěšných prací nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013, což je případ obviněného L. K.

Při dalším rozhodování bude okresní soud postupovat v intencích právního názoru, který v tomto rozsudku Nejvyšší soud vyslovil (viz § 270 odst. 4 tr. ř.).